

Víra – vzdělávání – identita

Víra – vzdělávání - identita

Zvraty v dějinách Evangelické církve a. v. v
Sedmihradsku od reformace až podnes

Dějiny kultury

Dějiny se zabývají zkoumáním a prezentací duchovního kulturního života v daných
obdobích a oblastech.

„Člověk je bytost, která se zvedá se významových sítích, které si sám utkal.“

(Frei nach Clifford Geertz)

Víra – vzdělávání – identita Církev – škola – řeč

Kulturní paměť

Postupuje metodou rekonstrukce, t. j., vztahuje to, co ví, na aktuální situaci. Na jedné straně je fixovaná na jasné **postavy a vzory přítomné ve vzpomínkách** a na to, co je **předmětem vědění**.

Ale každá přítomnost **se k tomu staví** v rámci **vztahu**, který zahrnuje postoj

přivlastňování,

konfrontace a vyrovnání,

zachovávání und

měnění.

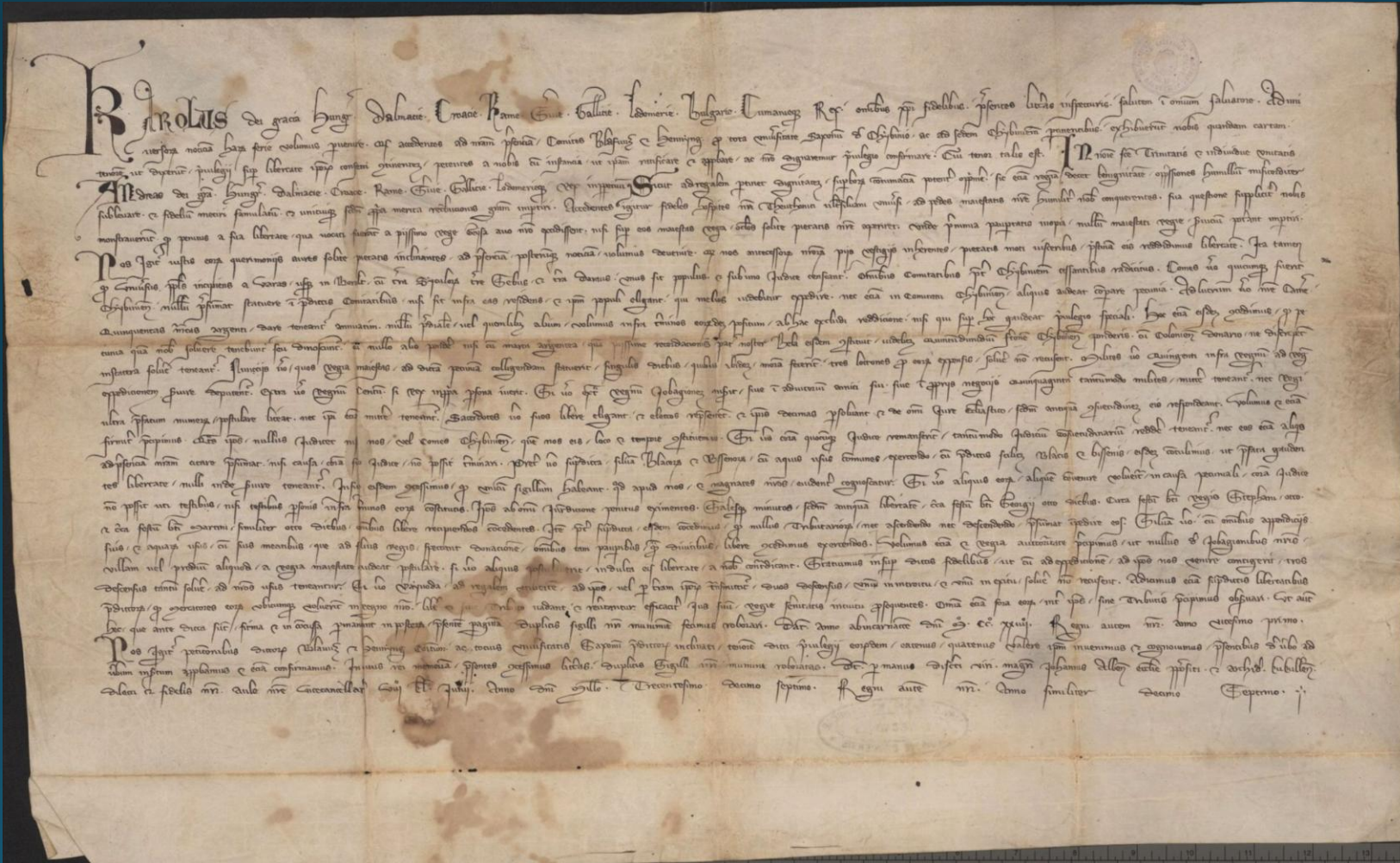
Církev Řádu německých rytířů, Ultrasilvanorum, 1191

Z dějin sedmihradských Sasů v karpatském oblouku, které čítají 850 let, zpětně vidíme, že církev, lid, víra a řeč byli úzce provázáni.

Andreanum, 1224, Zlatá privilegia sedmihradských Sasů

Král Karel I. r. 1317 potvrdil list Krále Ondřeje II. (1205-1235) z r. 1224, který vydal ona privilegia.

Univerzitní studium

1377 – 1530: víc než 1 000
Sedmhradňů studuje ve Vídni.

Obrázek: *Miscellanea scholastica*:
latinsko-německý heslář z farního
knihovny v Heltau, 14.-15. stol.

Kostelní hrady-strategie žití a přežití

Johannes Honterus

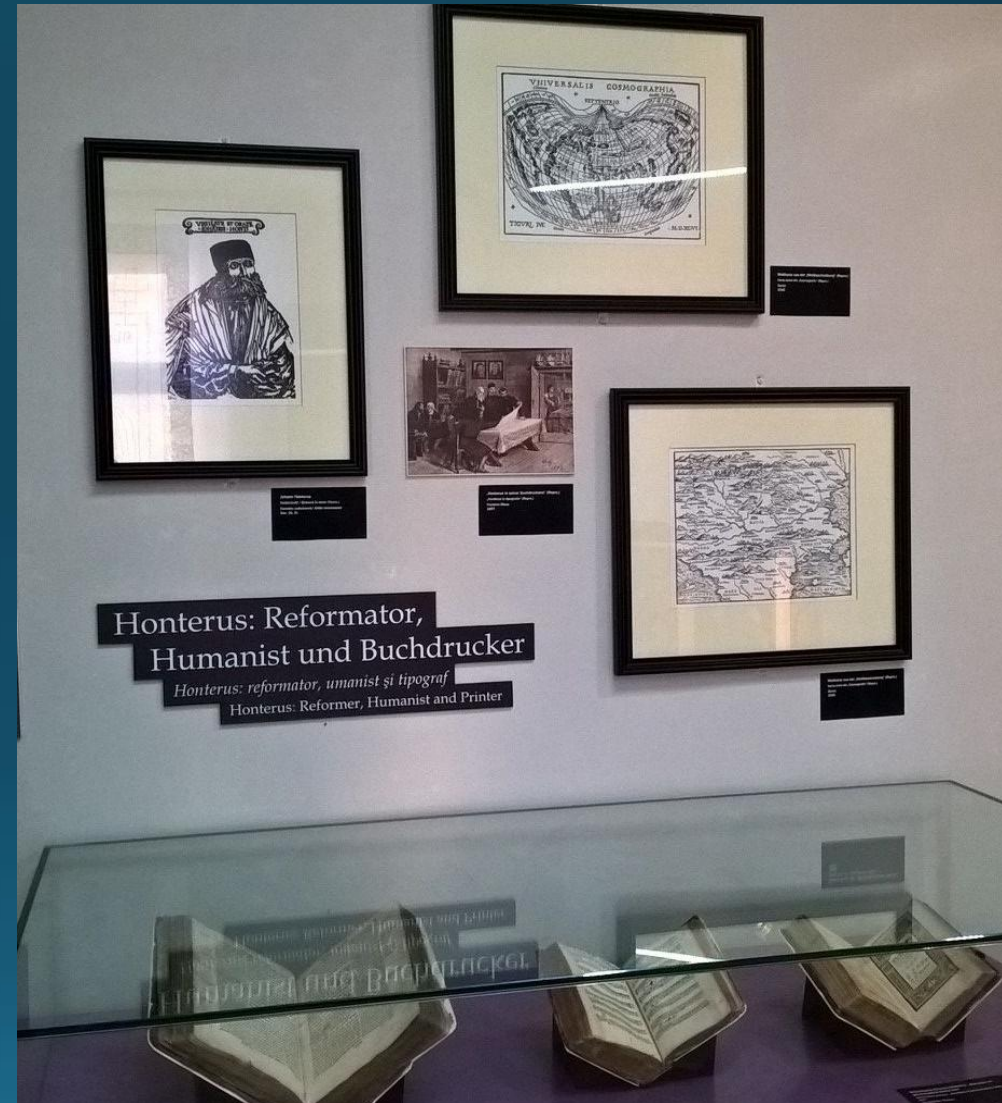
Reformátor, humanista, knihtiskař

Nejúspěšnější kniha: Rudimenta
Cosmographica. Základy zeměpisu
(školní encyklopedie) 1542

Foto:

Zemské muzeum

v kulturním a společenském centru
Friedricha Teutsche Evang. církve a. v. v
Rumunsku v Hermannstadtu/Sibiu

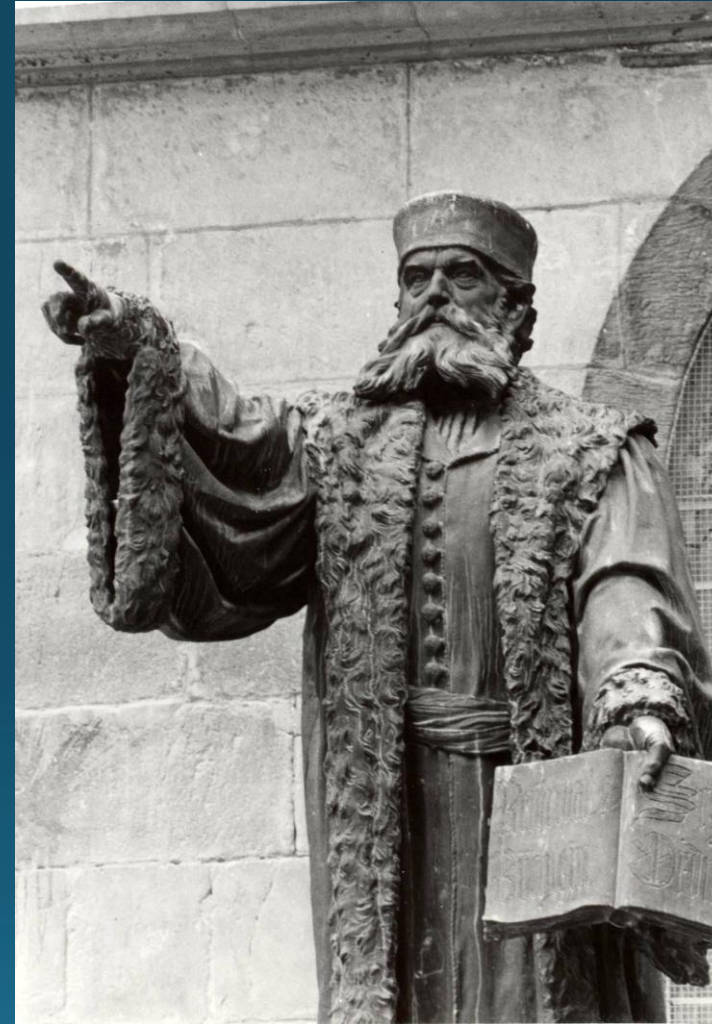
Johannes Honterus

Reformace společenství

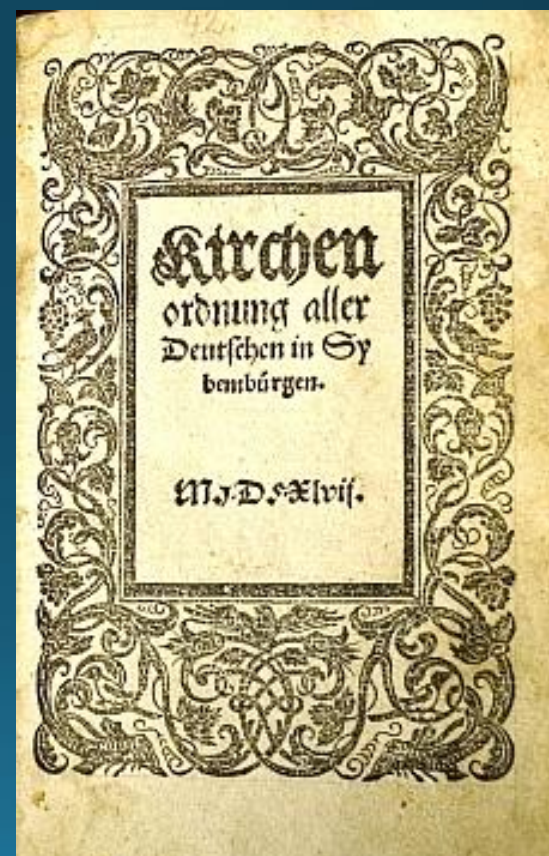
1547

„Z humanistické reformace města vznikla reforma vzdělávání a církve v celém zemském sněmu sedmihradských Sasů, ale i šíře mezi sedmihradskými Němci.“
(U. Wien)

Honterův památník z r. 1898 u Černého kostela v Kronstadt /Brašově. Foto: K. Klein

Reformace saské církve v Transylvánii Církevní řád všech Němců v Sedmihradsku, 1547

Vlastní zemské právo, 1583

Kodex pro oblast Königsboden
v platnosti asi 250 let

Latinsky a německy

Zemský sněm v Thorenburgbu, 1568

Uznání protestantských církví,
zrovnoprávnění čtyř konfesí, náboženská
svoboda

Synoda v Mediaschi, 22. června 1572

*Formula pii consensus / Formule
jednoty zbožnosti,*

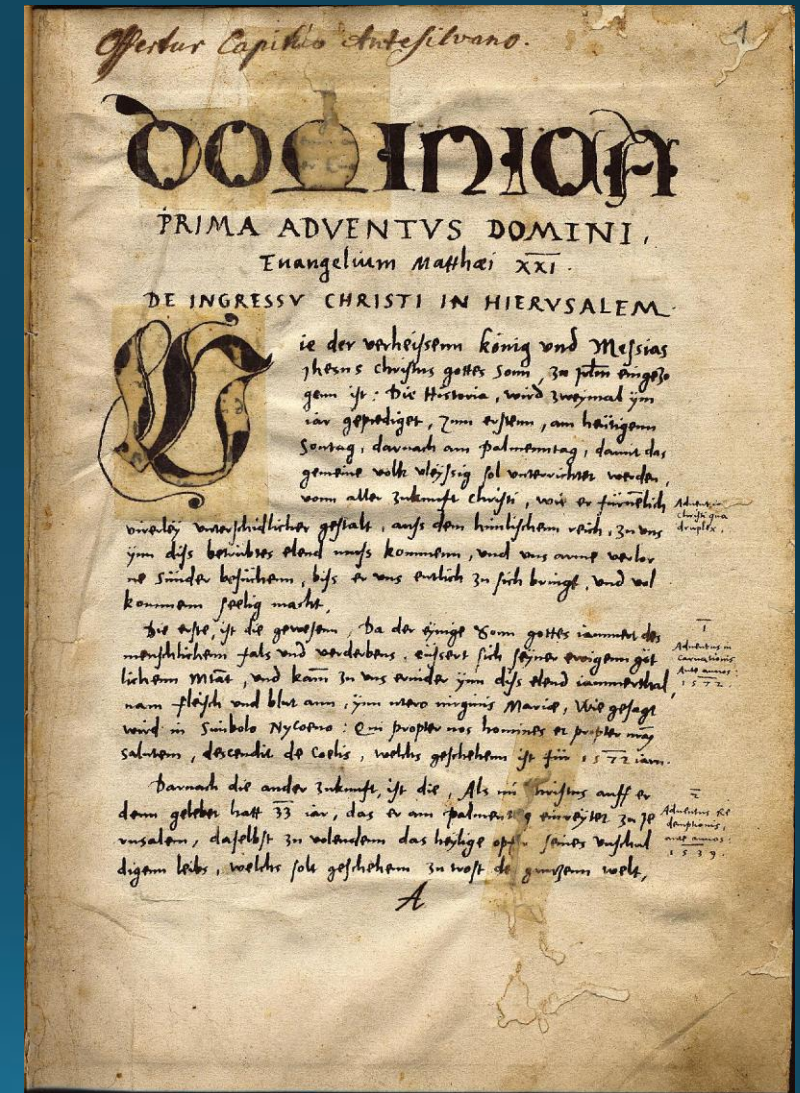
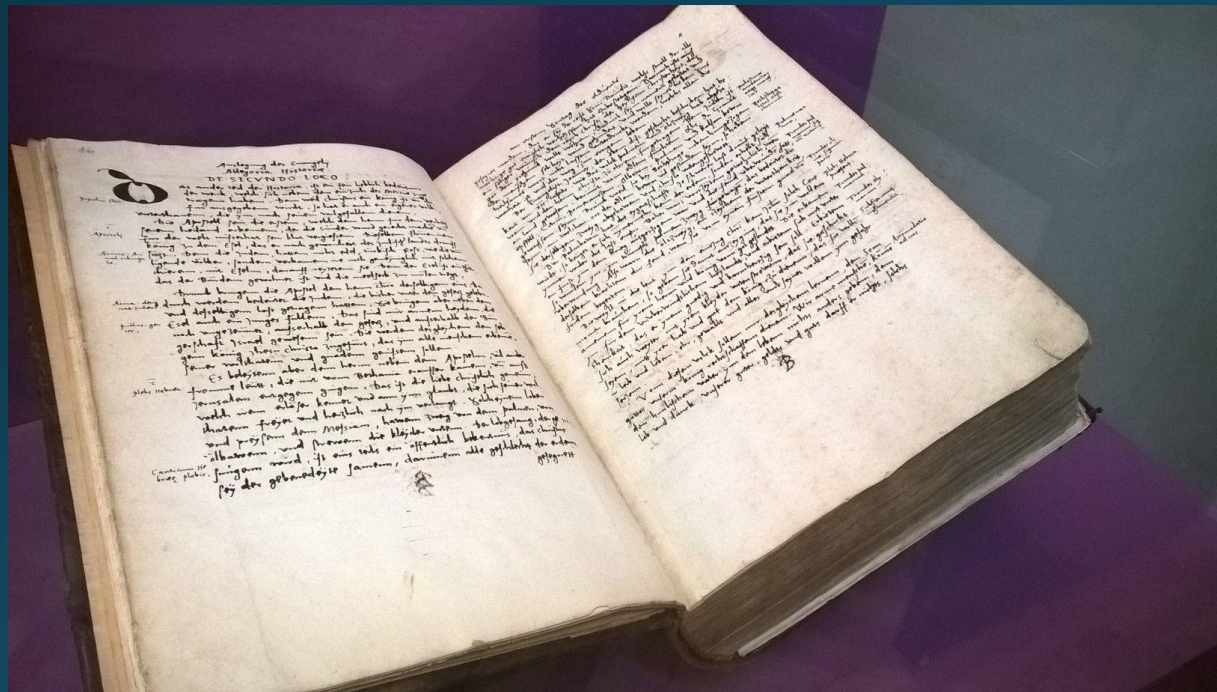
Vytvořil: Lukas Unglerus.

Evangelická církev a. v.

Foto: Eduard Baak

Damasus Dürr, Kázáni, 1570

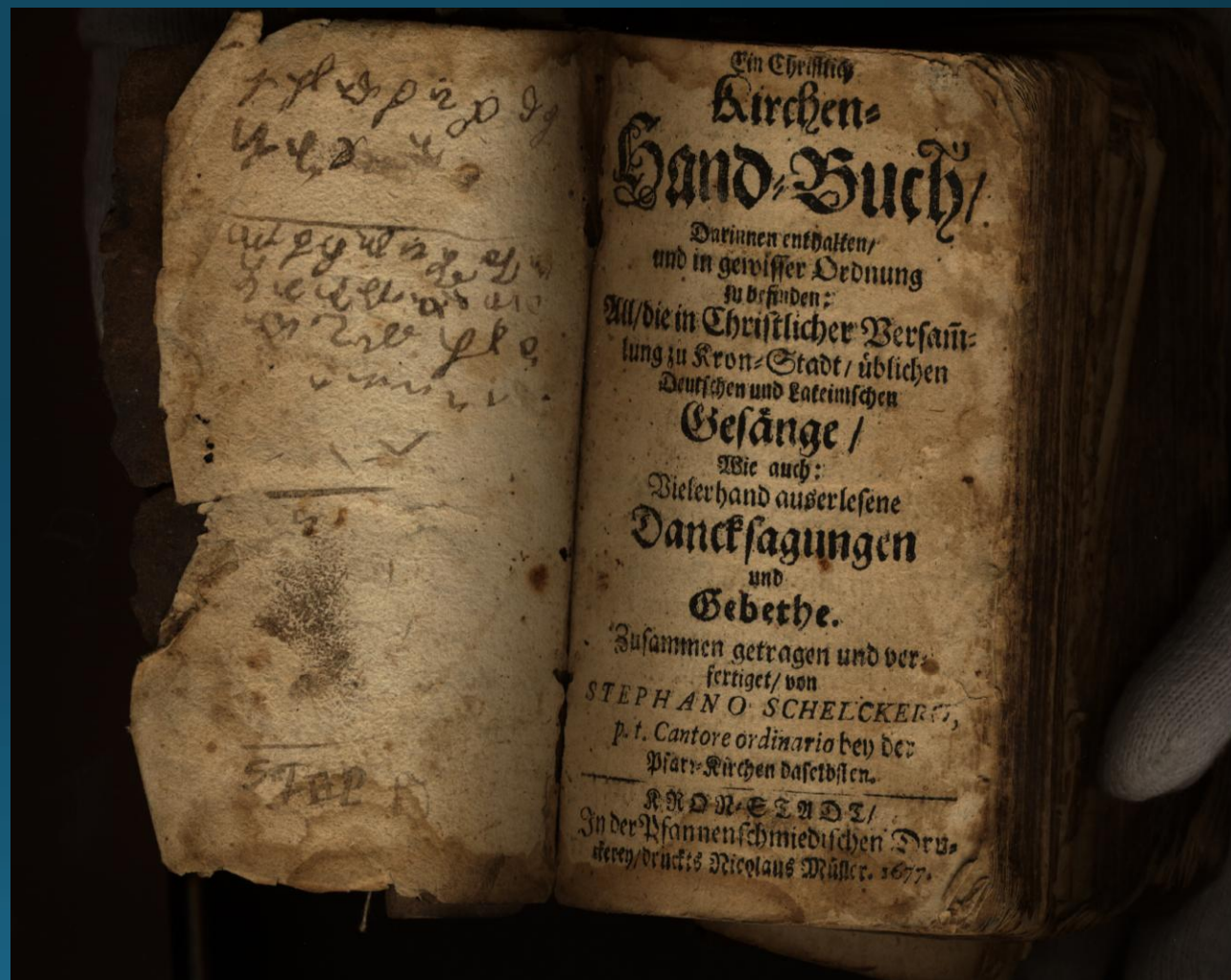

Zpěvník a modlitebník v jednom, 1677

Vydavatel: Stephan Schelker v Kronstadt
/ Brašově

Německé a latinské texty

Četlo a zpívalo se ve spisovné němčině,
kázalo se v sedmihradské saštině.

Školství

Brukenthalova škola v Hermannstadtu / Sibiu

První zmínka o škole na tomto místě v r. 1380

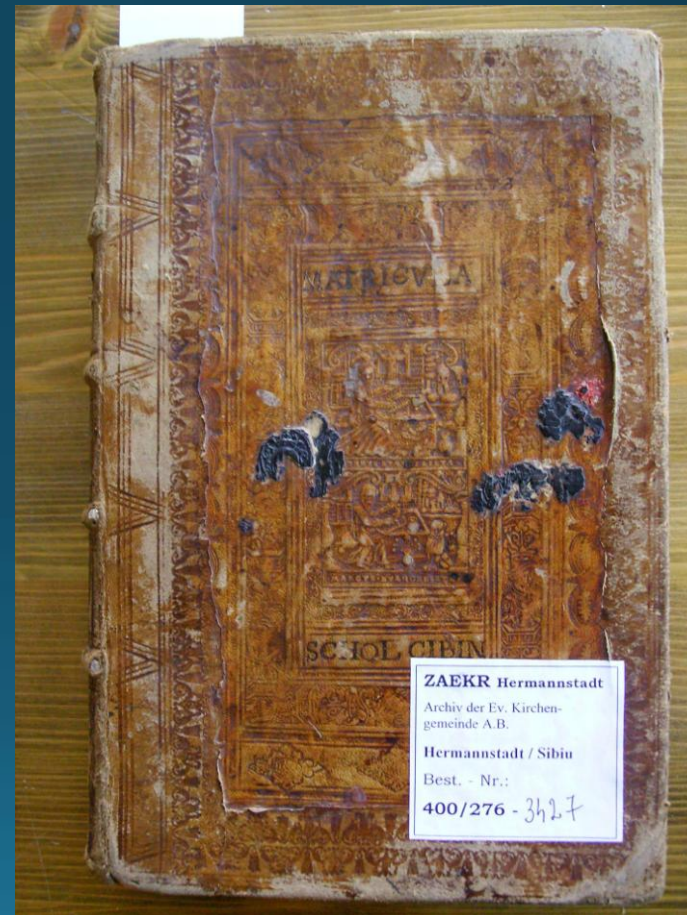
Jako gymnasium od r. 1555

Dnešní budova pochází z r. 1781

Zpodobení z r. 1898

ŠKOLNÍ MATRIKY, V SIBIU, 1681

1722

Synoda schválila povinnou školní docházku
pro chlapce a dívky

Tartlau

Zpráva o situace

Víra: upevnění evangelického vyznání a. v.

Vzdělávání: Vybudování dobrého školství,
studium v zahraničí

Identität: národ, který podporuje svůj stát,
společný jazyk, jazyková integrace
jednotlivých přistěhovalců

Konec osmanského nebezpečí

Sedmhradsko se dostává pod nadvládu
Habsburků. Leopoldinský diplom 1690/91,
Ujištění o zachování zemského zřízení.

„Rodáci“

Během protireformace (Rekatolizace) se evangelíci vypuzeni z rakouských dědičných zemí usilují v Semihradsku (kde je luterství uznávanou konfesí), zejména v Neppendorfu, Großau a Großpoldu.

Jedna církev, jedna škola, ale rozličnost dialektů, kroků, rozličnost ve zbožnosti a sebeuvědomění.

Jako provincie habsburské monarchie

Maria Theresia von Österreich (+1780)

Spravedlnost a shovívavost.

Samuel von Brukenthal, místodržitel
Sedmíhradská: 1774 - 1787.

Sloužím své víře a svému lidu.

Jako provincie habsburské monarchie

Joseph II. , arcivévoda rakouský, císař svaté říše římské
Skrze ctnost a příklad .

Samuel von Brukenthal, místodržitel
sedmihradský: 1774 - 1787.

Sloužím své víře a svému lidu.

Josefínské reformy

Spoluregent, vedle matky (1765 - 1780)

Regent: 1780-1790 (+)

Osvícenský absolutismus, centralismus

Toleranční patent 1781

Zrušení nevolnictví: 1781 (1848)

Zrušení trestu smrti

Úřední jazyk v multinárodním státě:
němčina místo latiny (vznik problémů)

Přípis o přijímání cizinců za občany 1781

Zrušení teritoriální autonomie Sedm.
Saska (Königsboden) 1784

Poprvé se hovoří o KONCI SASKA

(Restituce 1790/ Přijímání cizinců

V platnosti od 1792 díky Františku II.)

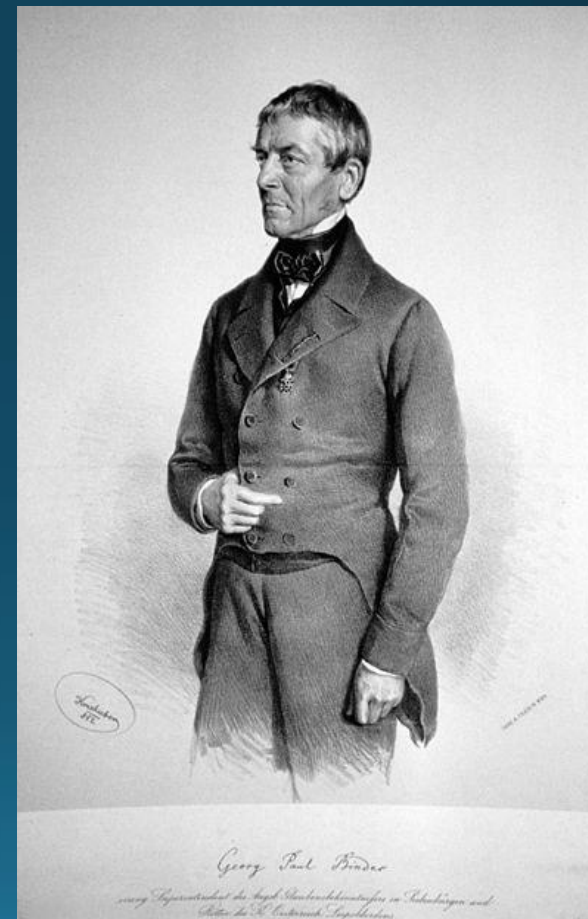

1848: Georg Paul Binder – Církevní řeč jako část církevní politiky

Oběžník superintendentury

z 9. prosince 1848, Z. 754, ručitel: G. P. Binder:

- „Pokud nám současné okolnosti v naší vlasti něco radí, pak zachování a dokazování našeho němectví;
- Proto všem pánům farářům v církvi a ve škole doporučuji co nejčastěji používat spisovnou němčinu, ve škole pořád, v církvi od nového roku střídavě (kde se už spisovná němčina úplně), snad to bude podnětem o proshromáždění v našich obcích a okresech, aby činili stejně totéž.“

Stephan Ludwig Roth

Školními dveřmi je vidět vycházet jitřenku.

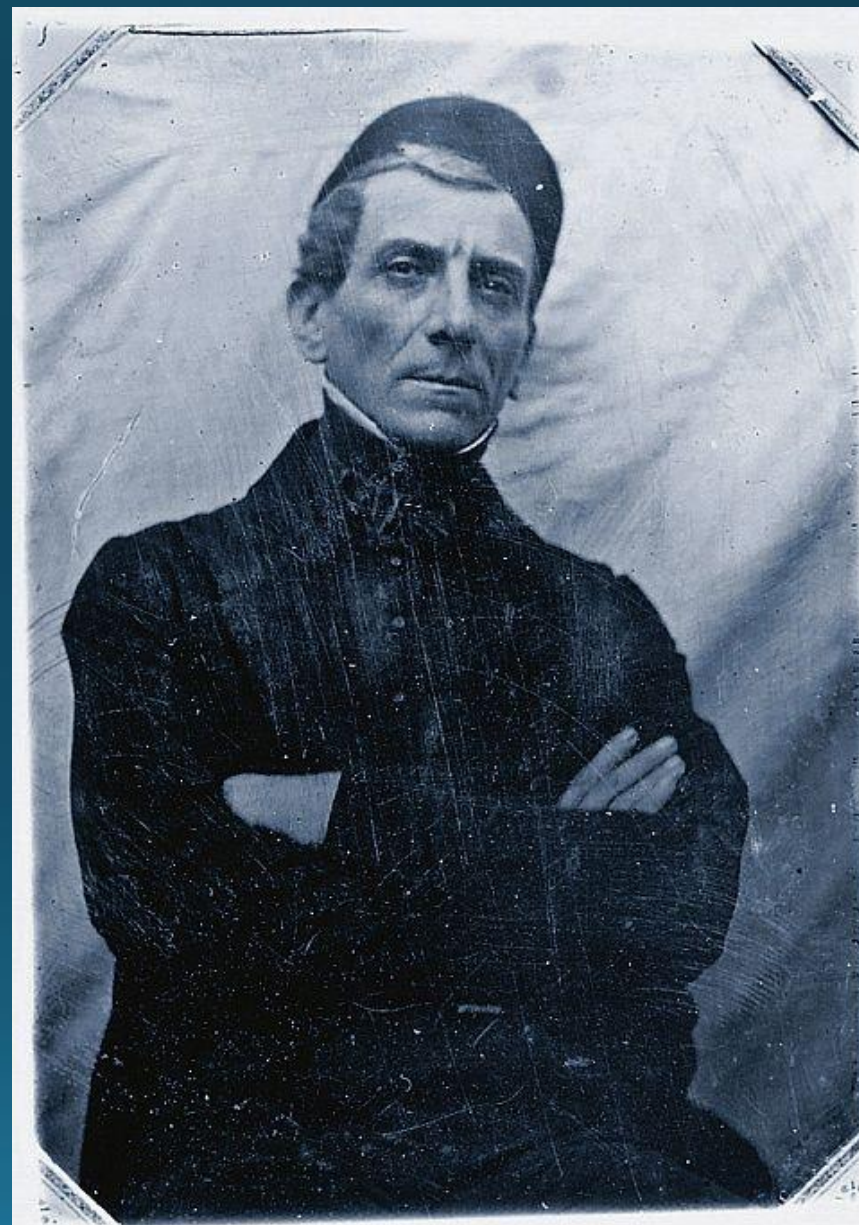
Škola je církví pro malé, církev je škola pro velké.

Jazykový boj v Sedmihradsku, 1842

*

Hlavním rysem podstaty sedmihradských Sasů je úsilí o duchovní kulturu. Jsme školním národem *par excellence*.

Neugeboren, Emil (1. April 1911) Die Siebenbürger Sachsen als Volkspersönlichkeit (2. Teil). *Die Karpathen*, S. 399.

Škola církví zastřešená

- **1861**: Díky **novému církevnímu řádu** je škola právně zcela podřízena církvi.
- V důsledku změny politických okolností, **rakousko-uherského vyrovnání (1867)** a **rozpuštění národní univerzity (1876)** spočívalo břemeno administrativy německého školství na evangelické církvi, která spravoval výnosy, příjmy z národního jmění (nadace z r. 1851). Škola zastřešená církví mohla čelit maďarizačním tendencím uherského státu (státním jazykem byly maďarština) a tak přispět k zachování jazyka a identity sedmihradských Sasů.

Rozpuštění národní univerzity, 1876

(*Concilium Transylvania Saxonicum* = saská národní univerzita)

Konec saské teritoriální autonomie, a znovu se nazývá: KONCEM SASKA

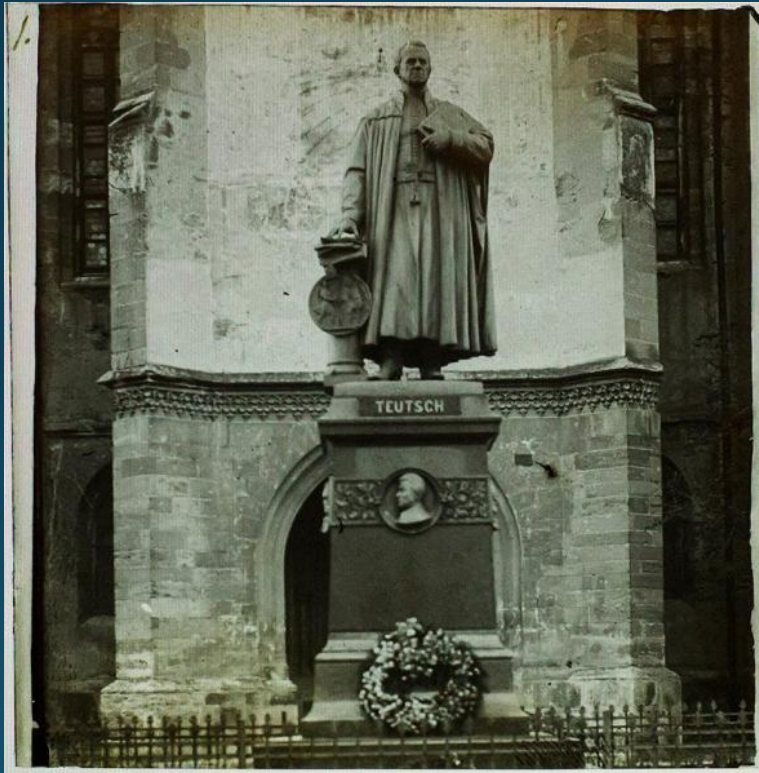

Škola církví zastřešená

- **1861**: Díky **novému církevnímu řádu** je škola právně zcela podřízena církvi.
- V důsledku změny politických okolností, **rakousko-uherském vyrovnání (1867)** a **rozpuštění národní univerzity (1876)** spočívalo břemeno administrativy německého školství na evangelické církvi, která spravoval výnosy, příjmy z národního jmění (nadace z r. 1851). Škola zastřešená církví mohla čelit maďarizačním tendencím uherského státu (státním jazykem byly maďarština) a tak přispět k zachování jazyka a identity sedmihradských Sasů.

Národní církev jako integrační prvek

Georg Daniel Teutsch, 1817-1893
Biskupem: 1867-1893

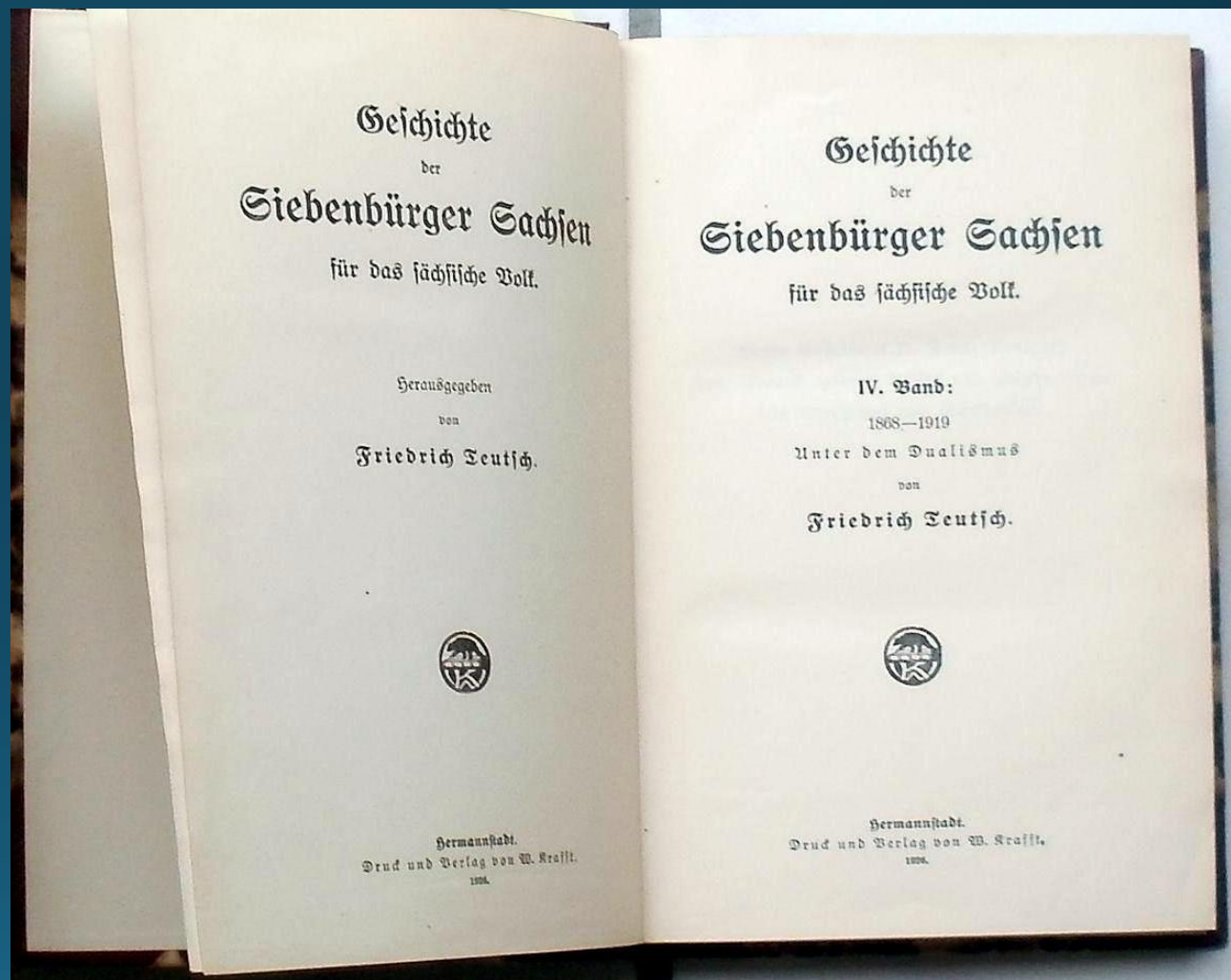
Friedrich Teutsch, 1852-1933
Biskupem: 1906-1932

Národní církev a historické uvědomění

V naší kulturní tradici figuruje jeden prvek týkající se naší společnosti: pro sebe a pro druhé. Jaká minulost takto vystupuje do popředí a jaké hodnoty si osvojovala a s nimi se ztotožňovala, vypovídá o ní a o tom, oč usiluje.

J. Assmann: Kollektives Gedächtnis und kulturelle Identität, 1988, S. 16.

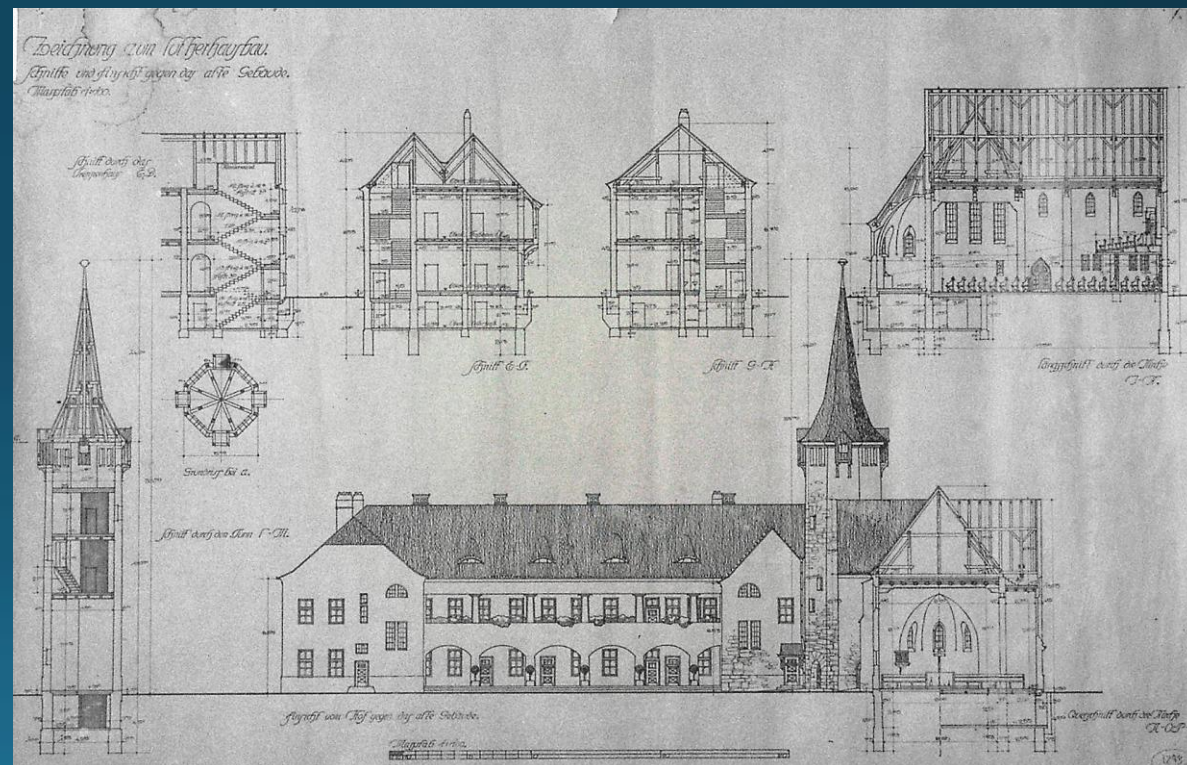

Spolky a sociální práce

Všeobecný evangelický spolek žen, 1884.
Charlotte Dietrich v. Hermannsthal

Lutherův dům – Evang. sirotčinec (1883) a
nový kostel sv. Jana (1912) v Hermannstadtu

Učitel homiletiky

Seminář, 1894

Učitelky

Evangelický učitelský seminář fungoval v Schäßburgu v letech 1904-1947. Za jeho založení evangelickou církví vděčíme také vizi a vytrvalosti Adély Zayové (1848-1928).

V Kronstadtu / Brašově byly vzdělávány učitelky mateřských škol.

Za ženská práva bojovaly: Marie Stritt, Lotte Binder a další.

Školy, dílo místních obcí

Evangelická lidová škola v Kleinschenku přestavěná v r. 1910. (Foto 2013)

Ediz
Neil, Photograph,
Schassburg.

Školy, dílo místních obcí

Mediasch, evang. gymnasium, vybudováno v r. 1912, dnes je to Lýceum Stephana Ludwiga Rotha
Lyzeum

Kronstadt, nová Honterova škola, 1913.
dnes ženská klinika.

Zpráva o situaci

- Víra: lidově církevní, kulturní protestantismus, volnomyšlenkáři aktivní v církvi, splynutí příslušnosti k církvi a k národu.
- Vzdělání: hlavní poslání místních obcí
- Identita: jsme malá menšina, musíme s prosadit.

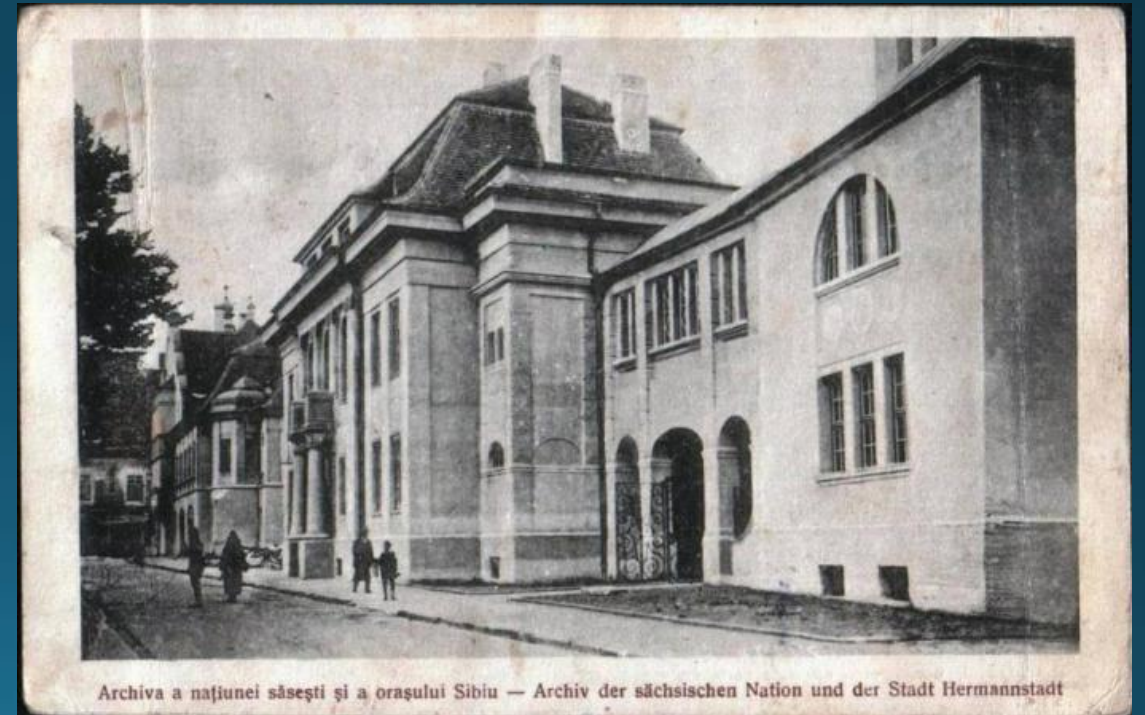
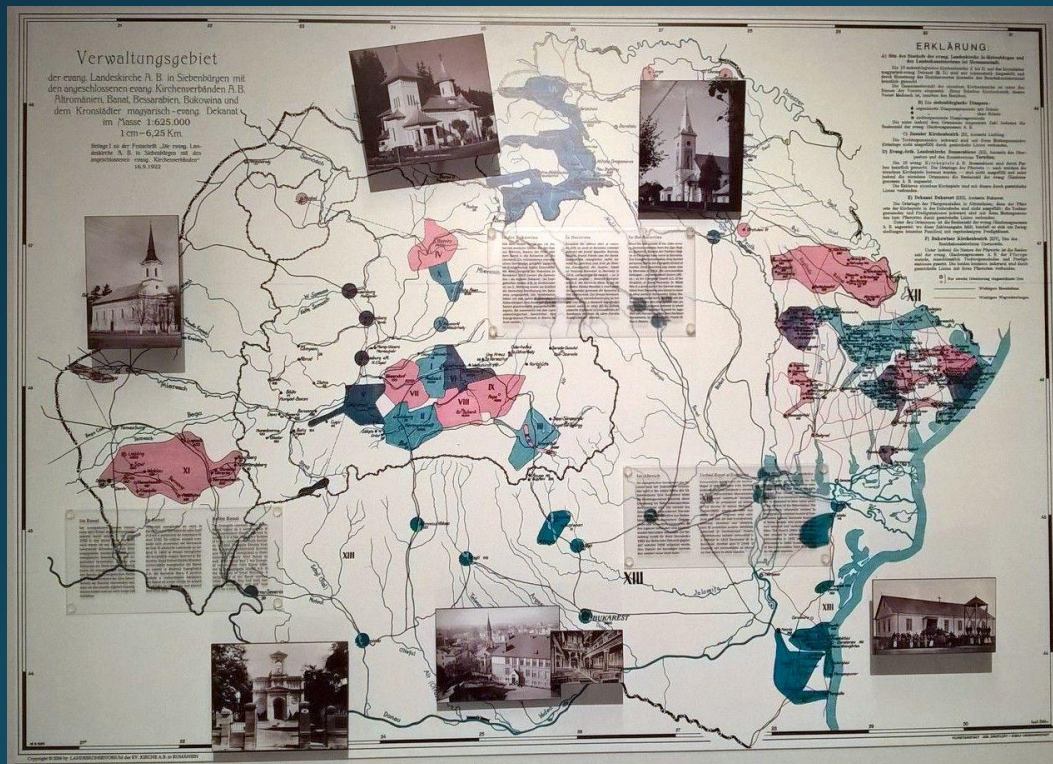

Kirchgang in Rode. Fresko von Hans Hermann im Festsaal des Mediascher Ev. Gymnasiums A.B.

Po roce 1918

K Evang. zemské církvi se připojují nové sbory v Banátu, Dobrudži, Bessarabii a v Bukovině.

Připojení Sedmihradska k Rumunsku přináší mnohé změny, mj. státní jazykem se stává rumunština.

Po roce 1918

Národa, před který světová válka, který ještě neskončila, nepostavila nové úkoly. Platí to i pro malý národ sedmihradských Sasů. Tyto před námi vyvstávají proto, abych si zásadně, více než dřív uvědomili, že do budoucna platí: i malé národy mají právo na sebeurčení. Zvláště jejich kulturní vývoj by se měl plně nacházet v jejich rukou.

Biskup D. Dr. Friedrich Teutsch, 1919.

(Ostland, Juni 1919, S. 14)

Součástí Rumunského království: 1918/20-1947

1920 Trianonská dohoda

1921 Zákon o pozemkové reformě a měnová unie

Hans Otto Roth 1890-1953

- 1919-1938 Poslanec rumunského Parlamentu
- 1932–1949 Kurátor zemské církve (EKR)

≈1940

„Německá národní skupina“ zabírá saské spolky a organizace a v r. 1942 přejímá i školy.

V letech 1940 - 1944 je biskupem národními socialisty dosazený Wilhelm Staedel.

1945

Deportace asi 70 000 Němců z Rumunska do Sovětského svazu, z toho 30.336 Sdm. Sasů, 12% z nich nepřežilo.

Zeichnung von Fr. v. Bömches, 1994

Za diktatury komunistů, 1947-1989

Oddělení církve od školství, 1947, Ideologie

Zestátnění evang. škol

Státem realizované vyučování

Přeměna škol, *oddělení s výukou v mateřském jazyce*

Výuka na směny

Nárůst množství vyučované látky a ideologizace

Závazné členství v komunistických organizacích pro děti a mládež

Práce a výkon učitelů

Katecheze / výuka náboženství tolerována pouze v církevních prostorách

Společenské a demografické změny

Zestátnění podniků

1955: znovunabytí občanských práv

Nucená kolektivizace zemědělství, Industrializace, dojíždění za prací, stěhování do měst

Politické zinscenované procesy s cílem zastrašit intelektuály, špiclování, „Securitate“ (tajná policie)

„Obyvatelé“; smíšená manželství

Vystěhovalectví, k vystěhovaným se připojují jejich rodiny

„Vykupování“ (od r. 1978)

Špatné hospodaření, nedostatek zboží

Ceaușescova národní politika (Dekret 770 z 2.10.1966)

Lidé se koncentrují kolem církve

Bohoslužby

Katecheze, věrouka, bohoslužby pro děti

Pomoc bližním (Sociálně diakonická zařízení jsou zestátněna, církve v nich už nemá vliv.)

Formování a setkávání mladých, práce s mládeží

Protestantský theologický institut 1948/49; 1955

Bezpečný prostor

Školství za kommunismu

„V časové řadě nešťastných událostí stojí ztráta škol na prvním místě a je pro svobodu sedmihradských Sasů rozhodující ranou s nejtěžšími důsledky.“

McArthur, 1990, S. 143.

„Spolubydlící národnost“

*Německý prezident Carstens na návštěva v
Großpoldu r. 1981, Bundesbildstelle Bonn
Nr. 61727/23 (Bildarchiv Konrad Klein)*

Menšiny byly „okradeny“ o své dějiny“.

- Příklad: učebnice dějin
- Příklad: místní názvy (1971)
- Příklad: Brukenthalovo museum.

Hranice uzavřena. Čas se zastavil.

„Spolubydlící národnost“

Co nejlepší využití malých enkláv
kulturního života: německojazyčný tisk,
divadlo, série přednášek, vesnické plesy s
kulturním programem etc.

Vědomé udržování saštiny a němčiny.

Integrace – jistě. Asimilace – ne,
děkujeme! V žádném případě. Rozdělení
ve smíšených manželstvích.

„Mentalita lidí žijících v kostelích, které
jsou hrady“.

„WÄ,
ICH SIL NET
SAKSESCH
RIËÖEN?“

MUNDARTDICHTER-
TREFFEN • KERZ 1977

1983

Zpráva o situaci

Církev – pokus zachovat si chráněný prostor.

Školy – německojazyčné, ale komunistické a nesvobodné.

Identita – držíme pospolu, zároveň tlak vystěhovat se.

Rozpolcenost jako zkouška: „Zůstat, či odejít?“

1990

Obrovská vlna vystěhovalectví
(90%)

KONEC SASKA?

Loučení po poslední účasti na
bohoslužbách

Foto: Konrad Klein

Po roce 1990

Vyrovňávání se smutkem a se změnou národní církve v diasporní

Biskup D. Dr. Christoph Klein

V úřadu: 1990-2010

Znovuposvěcení kostela v Zuckmantelu,
2002

Po roce 1990

Zpracovat minulost

Foto: HZ

Založení Demokratického fóra Němců v Rumunsku (prosinec 1989)

Proces navrácení majetku

Nezaměstnanost

Inflace

Projekty na zaslání pomoci

„Stále méně lidí má více práce.“

Diakonie, služba bližním, sociální práce

Dům s peč. službou pro seniory Dr. Carl
Wolff & Hospic & hospic pro děti,
Hermannstadt

Evangelické diakonické sdružení v
Mediaschi, Domov pro seniory v
Hetzeldorfu

Škola a církev

Vyučování náboženství na školách
Katecheze ve sborech

Mimoškolní nabídka

Ekumena

Týden modliteb za jednotu křesťanů, již od 70. let

SDMŽ – Světový den modliteb žen, od r. 1971. 2002 t Rumunsku, připravovaný na ekumenické bázi. Výbor SDMŽ v Rumunsku: 12 žen, 7 církví, 3 jazyky.

AIDRom – Ekumenické sdružení pro pomoc církvím, 1991, (předstupeň národního komitétu ERC)

MBSR – Mezcírkevní biblická společnosti v Rumunsku, 1992

2007 – Třetí evropské ekumenické setkání – v Hermannstadtu

ECR členkou SRC (1961), SLS (1964), GEKE (1974), KEK (1974) ad.

2007, Rumunsko součástí EU

(+)

Konečně možnost bezvízového pohybu

Propojení institucí sedmihradského
Saska

Smíření vystěhovalců s těmi, kdo zůstali
ve vlasti

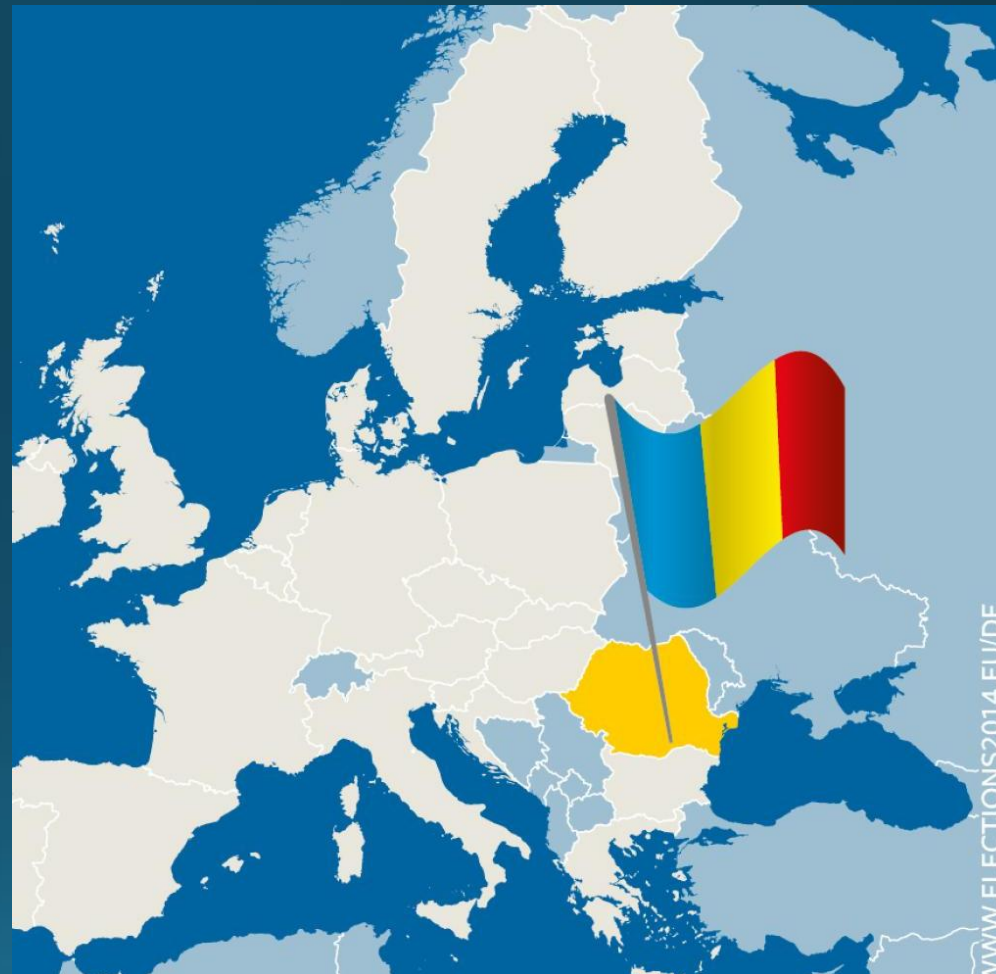
Letní Sasko

Domácí setkání ve vlasti

(-)

Odliv mozků (mj. 15.700 lékařů)

Cestování za prací a eurosirotci

Církevní hudba, pěvecké sbory, společenství

Jazyk zvěstování v podmínkách diaspory

V církevním životě se v doposud německojazyčném církevním životě postupně prosazuje rumunština.

Micul Catehism 1990

Cartea de cântări 1992, 2007

- Situațe ve městech

- Situațe ve vesnicích (víc než polovina sborů má méně než 20 duší)

Foto: po instalačních bohoslužbách, 12. prosinec 2010.

Biskup Reinhart Guib s dcerou
Biskupský vikář D. Zikeli (vlevo)

Zemský kurátor F. Philippi (vpravo)

Sraz Sasů: Co znamená vlast? Spolupráce Fórum & církev & mj. Inst.

Udržování církevních budov a hradů

Městský farní kostela v Hermannstadtu,
Velký projekt financovaný EU (Foto HZ)

Lze ve sborech čítajících nula členů
zachránit církevní budovy? (Felldorf)

Zachování kulturního bohatství

Muzeum zemské církve

Ústřední archiv ECR

Nadace kostelní hrady,
Sponzoři (2016)

Turistika

Objevte duši Sedmihradska
Karta Transylvánie

Prohlídka kostelních hradů na kole

(Foto. Radu Cristi)

Zpráva o situaci

Církev – situace extrémní diaspory;
(11.950) Útočiště těch, co zůstali

dobré propojení;

Mnoho z tradiční zbožnosti zůstalo zachováno („vysoká církev/nízká církev“);
Muzika zachovává živost víry.

Škola – žádné evang. školy. Německé školy jsou pro rumunské děti atraktivní.
Velké problémy: nedostatek učitelů, učebnic. Často následuje studium a práce „na Západě“.

Jazyk – posun v jazykových preferencích je patrný; ubývá příležitostí hovořit německy. Jazyk, kterým hovořím, může, ale nemusí být jazyk, s nímž se identifikuji.

Sasové jsou jako menšina respektováni, ale celková populace ji nezná, stejně jako nezná evangelickou církev.

Senndorf, 2016

Foto: Christian Drăghici

Zpráva o stavu

„Víme o velkém rozdílu mezi platy na Západě a v Rumunsku, mezi důchody na Západě a v Rumunsku. Známe slabá místa rumunského zdravotnictví a systému výchovy. Jsme nespokojeni s vývojem národní politiky. Známe také vlastní slabiny. Ale přesto denně zakoušíme, že se vyplatí žít v sedmihradských městech a obcích, protože sousedé a celá komunita jsou něco jedinečného.“

(Ze všeobecného prohlášení ECR a DFDS v únoru 2018)

Cover des Kalenders mit Bildern vom Kirchentag zum Reformationsjubiläum 2017

Zpráva o situaci

„Nechceme společnost konzervovat, ale chceme, aby se dále rozvíjela. Proto, tváří v tvář naší zvláštní odpovědnosti za kulturní dědictví a společenství v Sedmihradsku vyzýváme k využívání možností a k novým investicím do „staré vlasti“. Přitom nejde hlavně o peníze, ale o tvůrčí sílu a věnovaný čas.“

(Ze společného prohlášení ECR a DFDS v únoru 2018)

Foto: Panelová diskuse na církevním dni v r. 2017 v Kronstadtu „Na dobrém základě – evangelictví v Rumunsku“.

DNES:

Co pro Vás znamená být evangelíkem?

Následně uvidíte osm portrétů, jež jsou součástí projektu EUROPA REFORMATATA

Fotos: Thomas Greif, 2015

Sonntagsblatt – Evangelische Wochenzeitung für Bayern, www.europa-reformata.de

Kilian Dörr, městský farář, Hermannstadt

„Obsah své víry musíme uplatňovat v každodenním životě.

Co znamená, že zde, ve společnosti, je přítomna evangelická církev?

Láme se to na otázce: Přijmu uprchlíky? Jak se chovám k lidem, kteří jsou stejně tak jako Božími stvořeními?“

Renate Köber, Sekretářka farního úřadu v Neppendorfu

„Je to naše tradice, vyrostli jsme v ní. Naši předkové, kteří žili na venkově, opustili svou vlast z důvodu víry. My toto dědictví neseme dál, vědomky či nevědomky, někdy s bolestí, jindy s důvěrou.“

Gerhild Rudolf, Vedoucí Domu G. D. Teutsche v Hermannstadtu

„Být evangeličkou a sedmihradskou Saskou, to jsou dvě ohniska elipsy. Evangelická církev nás provedla dobrými i těžkými časy, člověk je na církev pevně navázán, neboť církev byla a je společenstvím.“

Christoph Klein, emeritní biskup ECR

„'Evangelický' pro mne znamená: Slovo Boží má přednost před tradicí. Máme obě svátosti, křest a Večeři Páně, jako postačující znaky církve. Slovo „evangelický“ pro nás současně znamená přesné označení identity jako sedmihradských Sasů. V budoucnosti tomu možná bude jinak.“

Marion Henning, představená sboru v Michelsbergu

„Být evangeličkou, to je domov:
hrad, církev, tradice, kterou
můžeme udržovat.“

Naše církev je otevřená pro
každého, jsme tady.“

Eginald Schlattner, vězeňský pastorační pracovník a farář v Rothbergu

„Osobám mně svěřeným, které jsou za mřížemi, dodávám odvahu, aby důvěřovali pomoci, kterou jim do života poskytují biblické příběhy, a vyzývám je, aby v sobě odkrývali to dobré, neboť z mého pohledu musí být člověk radikálně dobrým – jako Boží obraz.“

Brita Falch-Leutert, Varhanice evang. městského farního kostela v Hermannstadtu

„Jako hudebnice pracující v církvi
cítím, že evangelická církev bere
církvní hudbu vážně jako
důležitou stránku zvěstování – v
duchu hesla Martina Luthera:
Kdo zpívá, dvakrát se modlí.“

Emma Henning, poštovní úřednice, Michelsberg

„Být evangeličkou znamená, že
mohu přemýšlet a nikdo mě
neindoktrinuje.“

Možnost diskuse

Setkáme se na kostelním hradě

Setkání evangelických pěv. sborů v Tartlau, 2016

© Gerhild Rudolf, 2017/2018